

K Avguštinovemu delu O krščanski tekmi

1. OZNAKA DELA

1.1. NASLOV IN LETO NASTANKA

Naslov je povzet po prispodobi, ki jo uporablja že apostol Pavel v nekaterih svojih pismih: "Mar ne veste, da tisti, ki tečejo na tekališču, res vsi tečejo, da pa le eden dobi nagrado? Tako tecite, da jo boste dosegli." (1 Kor 9,24.) "Odslej je zame pripravljen venec pravičnosti, ki mi ga bo tisti dan dal Gospod, pravični sodnik" (2 Tim 4,8). Pavel s pomočjo prispodobe iz športnega sveta svojim bralcem slika lastno življenje kot tekmo, katere cilj je osvojiti zmagoslavno krono. *Agōn* (ἀγών) pomeni tekmovalni boj, tekmovalje v raznih športnih veščinah. Takšne tekme so se odvijale na javnih prireditvah, proti katerim je nastopal Tertulijan v svojem delu *De spectaculis*. Avguštin kristjanovo življenje primerja tekmi, v kateri je potrebno premagati mnoge ovire, na koncu pa zmagovalec prejme venec zmage.

V petem poglavju Avguštin govori, v čem je krščanska tekma. Nasprotnik kristjana je hudič in njegovi angeli, ki se mu ne prikazujejo od zunaj, ampak od znotraj, preko požljivosti (1,1). Zato je kristjanov boj notranje narave (5,5).

O tem, kdaj je bilo delo napisano, ni enotnega mnenja. Omenjajo dve letnici, 396 in 397. Za letnico 396 z argumentom *ex silentio* govori poglavje, v katerem Avguštin razpravlja proti donatistom (*agon* 29,31) in ne omenja izobčenja dveh donatističnih škofov leta 397 na donatističnem koncilu v Bakvi. Za leto 397 pa govorijo *Presoje*, kjer Avguštin omenja, da je napisal *De agone christiano* kot tretje delo, odkar je bil leta 395 posvečen v škofa (prim. *retr.* 2,1-3). Že prvo delo, *De diversis quaestionibus ad Simplicianum*,¹ se obrača na Simplicijana kot na Ambrozijevega naslednika, Ambrozij Milanski pa je umrl 4. aprila 397.

1.2. NASLOVNIKI

O tem, komu je delo namenjeno, nam spregovori sam Avguštin v svojih *Presojah* (*Retractationes*): "Knjiga 'O krščanski tekmi' je bila napisana v preprosti govorici za brate, ki so nevešči latinščine. Vsebuje pravilo vere in navodila za življenje".² Te Avguštinove besede nam najprej povedo, da je omenjeno delo namenjeno preprostim vernikom, ki niso dobro obvladali latinskega jezika. V Avguštinovem času so večino vernega občestva

predstavljali preprosti in revni ljudje, ki si niso mogli privoščiti ustrezne izobrazbe pri retorijah. Nižjemu sloju je bila veliko bolj domača punščina, deloma so razumeli tudi latinščino.³

Po drugi strani pa je bilo delo namenjeno tistim, ki so že postali kristjani, ki so poznali *regulo fidei* – glavne člene veroizpovedi. Naslovniki torej niso katehumeni ('pripravniki'), ampak verniki kristjani. To se vidi zlasti v drugem delu, kjer so predstavljene herezije. V naštevanju krivih nauk Avguštin sledi prav členom, kakor jih poznamo v veroizpovedi: Sveta Trojica – Jezus Kristus – Sveti Duh – Cerkev. Zato lahko to delo označimo ne samo kot moralni priročnik (ki spodbuja h krščanskemu življenju), ampak tudi kot katehetski priročnik (ki poučuje, kaj je prava vera in česa se je potrebno izogibati).

1.3. RAZČLENITEV DELA

Ozasnovi dela nam poroča Avguštin v že omenjenih *Presojah*.⁴ *De agone christiano* ima dva dela:

1. del (poglavja od 1,1-13,14) – navodila za življenje (*praecepta vivendi*; v tem delu so podane bolj praktične smernice, predvsem boj proti grehu), in
2. del (poglavja od 13,15-33,35) – pravilo vere (*regula fidei*; ta del je hereziološki, kjer Avguštin predstavi poglavitne krive nauke).

1.3.1. NAVODILA ZA ŽIVLJENJE

V prvem delu Avguštin bralca najprej seznani z nasprotnikom. To je hudič in njegovi angeli. Tega je Kristus premagal, zato ga more premagati tudi kristjan, če seveda ostane povezan s Kristusom.⁵ Hudič se ne kaže v telesni podobi, ampak zvito deluje po poželjivosti, ki jo je potrebno premagovati. Prebivališče hudiča in padlih angelov torej ni na nebu,⁶ kakor so prepričani maniheji.

V petem poglavju Avguštin opomni bralca, da je krščanski boj duhovne narave, zato je potrebno kristjanu živeti

po duhovnih Božjih zapovedih. Po takšnih zapovedih pa lahko živijo samo tisti, ki obvladujejo svoje telo.

Po teh uvodnih mislih Avguštin v naslednjih poglavjih povabi bralce, naj sami sebe podvržejo Bogu z vsem hotenjem in iskreno ljubeznijo. Ni dovolj ljubezen, potrebna je močna volja. Kajti sleherna ustvarjenina je podvržena Bogu, če hoče ali ne (prim. 7,7). Avguštin zelo jasno izpostavi svobodno voljo, z njo pa tudi možen upor proti Bogu. Velik poudarek daje temu, da Bog vse vodi in usmerja: "*Tako je vse, kar je živega in kar je telesnega, po svoji vrsti in svojem redu podvrženo zakonom Božje previdnosti, ki to vodijo*" (8,9). Ker človek ne more v tem življenju vstopiti "v veselje svojega Gospoda", naj vsaj okuša, "*kako dober je Gospod*" (9,10).

Deseto in enajsto poglavje govorita o božji ojkonomiji, ki je dosegla vrhunec v učlovenju druge božje osebe. Enajsto poglavje je v celoti posvečeno kristologiji, kjer hiponski škof na zelo preprost in jasen način poda eno temeljnih resnic krščanstva, da nas je odrešil učloveni Božji Sin s tem, ko si je privzel človeško naravo in v njej opravil 'delo odrešenja'. Gre za enega temeljnih odlomkov v tem delu (11,12).

V predzadnjem poglavju prvega dela Avguštin spomni bralce na upanje večnega življenja. Ravno to je razlog, da eni prezirajo časne dobrine in hitijo k božjim stvarjem, drugi pa se dajo prepričati vrlinam teh, ki to počnejo in hvalijo, česar si še ne upajo posnemati (12,13).

V zadnjem poglavju sta postavljena v ospredje dve človekovi dejavnosti, ki ga osrečujeta: spoznavanje (*cognitio*) in delovanje (*actio*). Na področju spoznavanja se je potrebno izogibati zmotam, na področju delovanja pa grehu (13,14). Da pa bi sploh mogli kaj razumeti, je potrebno najprej verovati. Avguštin se rad sklicuje na citat iz Izaija: "*Nisi credideritis, non intelletis* – Če ne boste verovali, ne boste razumeli" (Iz 7,9 Vulg.). S temi besedami Avguštin že napoveduje prehod na drugi del.

1.3.2. REGULA FIDEI

Drugi del je v celoti namenjen razločevanju med krivimi nauki in pravo vero. Posredno nam ta del govori, da kristjanov boj ne poteka samo proti 'hudiču in njegovim angelom', proti grehu, ampak tudi proti krivim naukom.

Avguštin najprej poda zelo kratko veroizpoved v Sveto Trojico. "*Credamus ergo in Patrem et Filium et Spiritum Sanctum; haec aeterna sunt et incommutabilia, id est unus Deus, unius substantiae trinitas aeterna, Deus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*" (13,15). Ta kratka veroizpoved deluje kakor pečat na začetku naštevanja herezij.

Nato so omenjene tri herezije, ki obravnavajo vprašanje Svete Trojice. Tem sledi najobširnejši seznam krivih ver, ki so kristološke narave. Navedenih je dvanajst herezij: prvih šest obravnava vprašanje Kristusovega učlovečenja (odnos med njegovo božansko in človeško naravo), zadnjih šest pa Kristusovo odrešitjsko delo (trpljenje in poveljčanje). Nato je omenjena ena kriva vera, ki zadeva pnevmatologijo (nauk o Svetem Duhu), na koncu pa sledijo še tri krive vere glede razumevanja Cerkve. V tem delu torej Avguštin obravnava skupno devetnajst herezij.⁷

2. AVGUŠTIN IN HEREZIJE V KRŠČANSKI TEKMI

2.1. TRINITARIČNE HEREZIJE

Trinitarične herezije obravnavajo vprašanja pravega 'razumevanja' treh Oseb in odnosov med njimi. Pri dokončnem oblikovanju nauka o Sveti Trojici sta imela odločilno besedo dva koncila, in sicer prvi vesoljni cerkveni zbor v Niceji (l. 325) in prvi vesoljni cerkveni zbor v Carigradu (l. 381).

Prvi vesoljni cerkveni zbor, ki je zasedal v Niceji, je odgovoril predvsem na Arijevo zmoto, češ da Logos (druga božja oseba) "ni večn, ni sovečen z Očetom, ni neustvarjen kot on (dobesedno: nerojen in nenastal), saj je od Očeta dobil življenje in bitje".⁸ Močna večina zbranih škofov je obsodila Arijevo

zmoto in ga skupaj s somišljeniki izobčila iz Cerkve. Sprejeli so tudi nicejsko veroizpoved, ki vsebuje ključni izraz *ὁμοούσιος* – 'enega/istega bistva'. Bila je torej potrjena dogma, da je Logos "pravi Bog od pravega Boga, rojen, ne ustvarjen, enega bistva z Očetom".⁹

Po prvem nicejskem koncilu pa arijanska zmota ni zamrla, ampak je prišlo do novih razprav. Mnogi na Vzhodu so izrazu *ὁμοούσιος* očitali, da je preveč materialen. Pod vplivom diakona Aetija, ki je zelo dobro obvladal dialektično dokazovanje, je nastal nauk, ki ga imenujemo *anomoizem*. Aetij je namreč sprejel "jasno in neprizanesljivo stališče; če božjo bit poistimo s pojmom o nerojenosti, ki je lastna Očetu, sledi, da Sin še zdaleč ni enega bistva z njim in mu tudi ni podoben, ampak je v resnici popolnoma drugačen, *anomoios*".¹⁰ Po letu 362 se je pojavila še nova usmeritev, na čelu katere je bil škof Apolinarij iz Laodiceje. Njemu se je postavljalo vprašanje o božji naravi Sina (to je sicer že kristološko vprašanje). Posledično so kmalu začeli razpravljati tudi o božji naravi Svetega Duha. Skupina makedonijancev ali pnevmatomahov je zanikala popolno božanstvo Svetega Duha. Vsi ti tokovi so kmalu pripeljali do novega koncila. Leta 381 so se v Carigradu zbrali škofje na novem vesoljnem cerkvenem zboru, kjer so v nicejski veroizpovedi razširili člen o Svetem Duhu.

Dogma o Sveti Trojici vsekakor predstavlja pomemben dosežek teološkega razmišljanja v prvih stoletjih Cerkve. Avguštin je tako imel v rokah zaklad vere, ki jo je izpovedovala Katoliška cerkev. Iz njegovega naštevanja trinitaričnih herezij pa je očitno, da so bili v njegovem času dejavni naslednji tokovi, ki so predstavljali nevarnost za preprostega vernika: sabelijanstvo, triteizem in arijanstvo.

2.1.1. SABELIANIZEM (14,16)

Avguštin zelo na kratko označi sabelianizem, ki je trdil, da obstaja samo Oče, "*da nima Sina in da ni z njim Svetega Duha, ampak da se sam Oče enkrat imenuje Sin, drugič pa Sveti Duh*". Začetnik te krive vere je Sabelij, o katerem

pravi Evzebij v svoji zgodovini, da je bil doma v Kireni. V Rim je prišel za časa papeža Zefirina (papeževal 199-217), njegov naslednik Kalist pa ga je leta 217 obsodil zaradi njegovih nauk. Po tej obsodbi se je vrnil v Kireno, kjer je ustanovil svojo šolo. Vpliv njegovega nauka se je povečal po njegovi smrti.¹¹ Sabelijanci po Avguštinu ne poznajo *"počela, iz katerega so vse stvari (Oče), njegove podobe, po kateri se vse oblikuje (Sin), in njegove svetosti, v kateri je vse urejeno (Sveti Duh)."* Sabelijanci torej ne ločijo, da posamezni božji osebi 'pripada' njej lastno delovanje.

2.1.2. TRITEIZEM (15,17)

Pri tej skupini gre za krivoverstvo, ki je trdilo, da so v Sveti Trojici 'trije bogovi', kar je bilo

seveda v nasprotju z izpovedano vero na prvih dveh koncilih. Pravzaprav gre v Avguštinovem času za zametke te krive vere,¹² ki se je najbolj razmahnila v 6. stoletju, ko je začel objavljati svoje spise Janez Filopon.¹³

Avguštin tem heretikom najprej očita, da ne vedo, kaj je ena in ista podstat, ter da so si Boga navajeni predstavljati le v telesni podobi.

2.1.3. ARIANIZEM (16,18)

Avguštin pripiše arijanski zmoti, ki je v času njegovega pastirovanja že bila zavrnjena na prvem koncilu v Niceji, da ima Sina za ustvarjenino *"in da ima Sveti Duh manjše dostojanstvo kakor Sin, da je bil ustvarjen za Sinom"* ter da so v Sveti Trojici tri različne podstati *"kakor zlato, srebro in bron"*.

R. Dolinar:
Nebo in obličje 1

V zavrnitev te zmote Avguštin arijancem najprej očita, da tudi ti kakor triteisti gledajo le s telesnimi očmi, da se preveč ozirajo na zemeljska rojevanja. Sam nato priznava, da je težko dojeti z razumom rojevanje, "ki se ne zgodi v nobenem času, ampak je večno".

2.2. KRISTOLOŠKE HEREZIJE

Tudi dogma o Kristusu je sad poglobljenih teoloških razprav, ki pa so dobile zaključni epilog na koncilih. Pravzaprav sta dve temeljni vprašanji, ki ju skušajo razrešiti razprave o Jezusu Kristusu. Prvo vprašanje obravnava njegovo božanstvo (ali je pravi Bog), drugo pa njegovo človeškost (ali je pravi človek). Prihajalo je do različnih odgovorov, ki pa so vedno znova okrnili en ali drugi vidik: ebionizem, adopcionizem, gnosticizem (začetna stoletja), pozneje arianizem, apolinarizem, nestorianizem (4. in 5. stoletje). Tem je seveda potrebno prišteti še poplavo manjših heretičnih gibanj, o katerih poročajo hereziologi.

Vsekakor so, kot sem že omenil, močan pečat glede pravega nauka dali koncili, katerih določbe so veljale za celotno Cerkev. Prva dva koncila sta, če smemo poenostavljeno reči, izdelala dogmo o Sveti Trojici. Bila sta predvsem odgovor na Arijev in Apolinarijev nauk, ki sta Jezusu Kristusu odrekala bodisi polnost božanske narave (Arij) bodisi polnost človeške narave (Apolinarij). Naslednja dva koncila, efeški (431) in kalcedonski (451), sta razpravljala o kristoloških vprašanjih. Efeški je odgovoril na Nestorijevo strogo ločevanje človeških lastnosti od božjih v Kristusu (zato Nestorij ni govoril o Mariji kot o Bogorodici, ampak kot o Kristusovi materi (ni priznaval *communicatio idiomatum* – pripisovanje pridevkov Božjega Sina človeku in obratno)). Kalcedonski koncil pa je odgovoril na Evtihovo zmoto, ki je učila, da sta v Kristusu sicer dve naravi (božja in človeška), a ne obstajata ločeno (posledično bi to pomenilo, da Kristusovo telo ni bilo takšno kot naše). Na tem zboru so potrdili nauk, ki ga je opredelil sv. Leon Veliki v svojem znamenitem spisu *Tomus ad Flavianum*. Koncilski očetje

so potrdili, da sta se obe naravi (človeška in božanska) ob učlovečenju v Kristusu družili v eno samo osebo.

Avguštin, kakor bomo imeli priložnost videti v nadaljevanju, je imel kar dosti opravka z raznimi kristološkimi herezijami. V *De agone Christiano* jih navaja dvanajst.

2.2.1. EBIONIZEM (17,19)

Avguštin z nekaj vrsticami opiše trditve ebionitov, ki so učili, da je Jezus Kristus le človek, vendar tako pravičen, da se lahko imenuje tudi Božji Sin. Ebionizem je bila judovskokrščanska sekta, ki je za svoje temeljno besedilo imela Ebionitski evangelij. To besedilo je v osnovi Matejev evangelij, le da so izvzeli pripoved o Jezusovem čudežnem spočetju in rojstvu ter vstajenje od mrtvih. Živel so zelo skromno. Leta 637 je ob vdoru Arabcev ta sekta zamrla.¹⁴

Avguštin pristašem tega krivega nauka očita, da jih je zavedla želja po prazni slavi in da ne razumejo začetnih vrstic Janezovega evangelija, kjer je govor o učlovečenju Božjega Sina.

2.2.2. MANIHEJSKI DOKETIZEM (18,20)

Iz Avguštinove oznake lahko razberemo, da je tovrstni krivi nauk trdil, da "Božji Sin ni privzel pravega človeka", da "ni bil rojen iz žene", ampak se je drugim predstavljal z "neresničnim telesom", "z navidezno podobo človeškega telesa". Z eno besedo, kar je bilo na Božjem Sinu človeškega, je bilo vse navidezno. Tak pogled na Jezusa Kristusa imenujemo doketizem. Prisoten je bil v vseh večjih krivoverskih gibanjih, kot so: gnosticizem, maniheizem, markionizem.

V zgoraj navedeni oznaki krivoverskega nauka gre za manihejski tip doketizma. To lahko razberemo iz Avguštinove zavrnitve. Ta namreč očita, da ti krivoverci ne vedo, "da se božja substanca ne more popolnoma omadeževati". Avguštin tukaj spominja na manihejski nauk, ki ga je predstavil že v 4.

poglavju. Po manihejskem nauku se je božja narava po boju s temo omadeževala.¹⁵ Po njihovem prepričanju bi se torej druga Božja oseba omadeževala, če bi privzela človeka nase, zato je bilo vse, kar so videle človeške oči, le navidezno. Nadalje Avguštín poda nauk, da se Kristusova božja narava ni prav nič omadeževala, ko si je privzela človeka.

2.2.3. APOLINARIZEM (19,21)

Ta kristološka herezija, ki jo opisuje Avguštín, je trdila, da privzeti človek *"ni imel človeškega duha, ampak samo dušo in telo"*. Gre za nauk, katerega začetnik je bil škof Apolinarij iz Laodiceje (ok. 310-390). Vprašanje je osredinjeno na človeško naravo, ki jo je privzela božja Beseda - Logos. V sestavu bogo-človek po Apolinarijevem mnenju Logos zaseda mesto duha,¹⁶ kajti človeško bitje zaradi slabosti mesa ne more biti brez greha. Na tak način je skušal reševati enoto bogo-človeka: *"Ena je narava učlovečene Božje besede"*.¹⁷

Avguštínova trditev proti tej krivi veri temelji na tem, da so apolinaristi omejili pojem človeka: *"To pomeni, da ni bil človek, ampak je imel le človeške ude."* Privzetemu človeku tako manjka njegov duh, torej privzeti človek ni popoln, zato posledično tudi ni bil odrešen celoten človek.

2.2.4. ADOPCIONIZEM (20,22)

Po Avguštínovem opisu gre za herezijo, ki je učila, da je večna Modrost privzela človeka, ki je postal 'moder' tako, kakor to postajajo drugi ljudje. Edina odlika je bila v tem, da je bil rojen iz Device. Pravzaprav gre v tem primeru za eno od oblik adopcionizma, ki je učil, da je Bog Oče pri krstu v Jordanu Jezusa 'posvojil' in ga napravil za Božjega Sina.

V zavrnitvi te herezije se Avguštín najprej sklicuje na lastno skrivnost tega človeka. Potem pa poudari pomembno razliko v pojmovanju zastopnikov krivega nauka in pravega nauka. Kajti eno je 'postati' moder, drugo pa je 'nositi' v sami osebi modrost.

2.2.5. ARIANIZEM (21,23)

Ta herezija je učila, da je Logos privzel samo človeško telo brez duše in brez česarkoli človeškega v njem. Gre za arijansko razumevanje učlovečenja, po katerem je človeška duša (ψυχή) nepotrebna, saj jo odlično nadomesti Logos.¹⁸

Avguštín v soočenju s takšnim pojmovanjem učlovečenja vztraja pri besedi 'meso' (caro), ki pa jo je potrebno prav razumeti. Najprej je v besedo 'meso' vključeno vse tisto, kar "vidijo človeške oči". Vendar pri učlovečenju ne gre samo za vidne stvari, Logos je privzel tudi tisto, kar je človeškim očem prikrito, to pa sta tako duša kakor duh, kajti Bog je vsemogóčen. Zato se Avguštínu zdi nesmiselno reči že, da privzeti človek ni imel 'človeškega duha', kot so trdili apolinaristi, kaj šele, da ni imel 'duše'.

2.2.6. DOKETIZEM (22,24)

Avguštín opozori bralca še na zadnji krivi nauk glede učlovečenja, ki so ga širili doketisti. Po njihovem nauku je pri učlovečenem Logosu vse navidezno, zato se *"ni rodil iz žene"*, če pa se je hotel pokazati človeškim očem, je to naredil na podoben način, kot se je pojavil Sveti Duh 'v podobi' goloba ob Jezusovem krstu v Jordanu.

Avguštínov odgovor, ki je tukaj dokaj izčrpen, obstaja v dveh trditvah. Najprej, da je treba evangeliju verjeti v celoti, ne samo tisto, kar trenutno odgovarja ali ugaja. Drugi argument proti doketistom pa je, da nas ne Kristus ne Sveti Duh nista prišla varat, kajti Bog, ki je ustvaril svet, je vsemogóčen, zato je lahko brez posredovanja moškega v Marijinem naročju prebudil novo življenje.

2.2.7. ADOPCIONIZEM PAVLA IZ SAMOSATE (23,25)

Po Avguštínovih besedah je ta krivi nauk trdil, da je Božji sin le ustvarjenina (*creatura*), da ni iste božje substance, ker je trpel. Trpljenje pa nakazuje njegovo spremenljivost, kar

je lastno ustvarjenini. Gre za obliko adopcionizma, ki ga je Avguštin obravnaval že v poglavju 20,22. Glede na to, da je antiohijska sinoda (l. 268) zelo vztrajala na tem, da je *Logos* substanca, lahko rečemo, da gre pri tem za obliko adopcionizma, ki jo je širil škof Pavel Samosatski (ok. 200–275). Po njegovem nauku so Oče, Sin in Sveti Duh ena sama oseba (prosopon), toda Sin in Sveti Duh, ki sta *Logos* in *Sophia*, sta brez substance, zato je edina oseba Oče, medtem ko sta Sin in Sveti Duh le imeni.¹⁹

Avguštinov odgovor najprej pokaže, da je božja substanca nespremenljiva in ustvarjenina spremenljiva. Vendar pa takoj opozori, da je eno 'biti' ustvarjenina, drugo pa privzeti 'ustvarjenino'. Božji Sin je trpel in umrl v privzeti človeški naravi (*in homine*), ne da bi s tem spreminjal svojo božjo substanco.

2.2.8. OSTALE ŠTIRI ZMOTE

V naslednjih štirih poglavjih Avguštin obravnava štiri zmotne nauke, ki jih niti v *De haeresibus* ne omenja poimensko. Te zmote so imele težave z 'vstajenjem mesa': kako je moglo sploh 'isto' Kristusovo telo vstati, kako je mogel sploh Kristus vzeti v nebo privzeto telo in sesti na Božjo desnico. Spet drugi so imeli težavo s sodnim dnem, ker so tisti, ki ne verujejo, že tako v obsodbi. Vsekakor se je Avguštinu zdelo pomembno, da je tovrstne krive nauke obravnaval pozorno, saj so lahko predstavljale nevarnost za nepoučene kristjane.

2.2.8.1. "KRISTUS NI VSTAL Z ISTIM TELESOM" (24,26)

V tem poglavju se Avguštin zoperstavi tistim, ki so trdili, da Kristus ni vstal z istim telesom, s kakršnim je bil položen v grob. Kot glavni dokaz proti takim trditvam hiponski škof navaja stavek iz Lukovega evangelija: "*Palpate et uidete, quoniam spiritus ossa et neruos non habet, sicut me uidetis habere*" (Lk 24,39).

2.2.8.2. "KRISTUS NI VZDIGNIL S SEBOJ V NEBO TELESA" (25,27)

Ta zmota je učila, da Kristus ni vzdignil s seboj telesa, in se sklicuje na svetopisemski stavek: "*Nihče ni šel v nebese, razen tistega, ki je prišel iz nebes*" (Jn 3,13). Ker torej Božji Sin ni prišel iz nebes v telesu, tudi v nebese ni mogel v telesu.

Avguštin v odgovor tem krivovercem pravi, da je Kristus ponesel s seboj privzeto telo, da se ni dvignilo telo (samo) v nebo. Zdi se, da Avguštin tukaj obravnava zmoto, ki je bila prisotna že od zgodnjih krščanskih časov. V *De haeresibus* govori o apelitih, ki so trdili nekaj podobnega.²⁰

2.2.8.3. "BOŽJI SIN NE SEDI NA DESNICI OČETA" (26,28)

Ta krivi nauk je, kot se vidi iz Avguštinovega opisa, trdil, da Božji Sin ne sedi na Očetovi desnici, ker Bogu ne moremo določiti ne desne ne leve strani, kot to lahko storimo pri telesih.

Avguštin se v odgovoru tem krivovercem pridruži v njihovi trditvi, da Bogu res ne moremo določiti ne desne ne leve, ker Bog ni omejen, kakor so telesa. Vendar pa potem razloži, kaj pomeni 'Očetova desnica'. To je večna sreča, ki je obljubljena svetim. Ta 'prostor' je po Avguštinu obljubljen celotnemu Kristusovemu telesu, ki je Cerkev.

2.2.8.4. "SODNEGA DNE NE BO" (27,29)

Po Avguštinovih besedah so privrženci te sekte učili, da sodnega dne ne bo. Pri tem so se sklicevali na besede iz Janezovega evangelija (3,18), ki pravijo, da se tistemu, ki veruje v Kristusa, ne sodi; kdor pa ne veruje vanj, je že sojen.

Avguštin v odgovor omenjenim najprej pove, da ne doumejo, da Sveto pismo uporablja pretekli čas namesto prihodnjega, kar seveda podkrepi z različnimi citati. Drugi argument nasproti tem krivovercem pa je 'božja vnaprejšnja vednost', ki ve, kaj čaka nevernike.

2.3. ZMOTA O SVETEM DUHU: KATAFRIGI ALI MONTANISTI (28,30)

Ta skupina heretikov je, kakor dokazuje že Avguštinovo besedilo, pretirano poudarjala vlogo Svetega Duha v Cerkvi. Avguštin jih je poznal pod imenom katafrigi, vendar se je pozneje zanje uveljavilo ime montanisti.²¹ V veliki časti so imeli preroško službo, zagovarjali so gorečnost, kakršno je poznala prva krščanska skupnost v Jeruzalemu, in dajali velik poudarek na skorajšnji Kristusov prihod v slavi (paruzija). Posledično so se odrekli kakršni koli cerkveni oblasti, ker tako vse vodi Sveti Duh. Vernikom so predlagali strogo moralno življenje, prepovedovali ponovno poroko, imeli stroge poste, priporočali miloščino, spodbujali k mučeništvu.

V odgovor takšnemu nauku Avguštin opozarja, da ti ljudje površno ali pa sploh ne berejo Svetega pisma, kjer je bil dar Svetega Duha obljubljen apostolom (Lk 24,49), in da Apostolska dela o tem poročajo (Apd 2,1-11).

2.4. EKLEZIOLOŠKE HEREZIJE

Izvirno razumevanje Cerkve najdemo v severni Afriki, kjer so glavni teologi Tertulijan, Ciprijan, Optat in Avguštin. Za njih je Cerkev mati, v kateri je polnost življenja. Afriška ekleziologija je še prav posebej povezana z zgodovinskim dogajanjem na tem področju, kar se vidi tudi v krivih naukih, ki so bili tod prisotni.

2.4.1. DONATIZEM (29,31)

Avguštin očita donatistom predvsem to, da so se imeli za edino pravo cerkev, da je po njihovem mnenju vsa Cerkev propadla in da so njeni ostanki preživeli samo v Donatovi cerkvi. V obširnem odgovoru donatistom Avguštin najprej očita prevzetnost, ki izvira predvsem iz tega, da ne upoštevajo odlomkov iz Svetega pisma, ki govorijo, da je Kristusova Cerkev razširjena po vsej zemlji.

2.4.2. LUCIFERANIZEM (30,32)

Ta herezija ima ime po škofu Luciferu iz Cagliarija (škof ok. l. 370). Bil je vnet zagovornik nauka sv. Atanazija (pravoverna nicejska smer) in poznan po tem, da je proti heretikom zelo odločno in poniževalno postopal. Njegove stroge drže so sprejeli tudi nekateri škofje, tako da so po njegovi smrti govorili o luciferijanski sekti. Člani te skupine so bili prepričani, da se morajo pri ponovnem sprejemu arijanskih škofov v Katoliško cerkev slednji odpovedati škofovski časti in živeti kot laiki.²² Avguštin je to skupino kristjanov imel bolj za razkolnike, kakor se izraža v svojem delu *De haeresibus*.²³ Luciferijanci so torej v zmoti le zato, ker so zavrnilo materinsko ljubezen Cerkve do arijanskih škofov.

2.4.3. NOVACIANIZEM (31,33)

Avguštin se v tem poglavju spopada s problemom, ki je nastal že v času preganjanj v afriški Cerkvi. Takrat se je oblikovala smer, ki je padlim (*lapsi*) odrekala pravico do ponovnega vstopa v Cerkev. Tertulijan je bil eden izmed vidnejših zagovornikov take drže – še zlasti potem, ko je prestopil k montanistom – ker je menil, da Cerkev nekaterih grehov ne more odpustiti. V Rimu je to smer zagovarjal prezbiter Novacijan, ki je učil, da je Cerkev majhna skupina ljudi, ki je nujno v sporu z zemeljsko državo.²⁴ Papeža Kornelija je razglasil za slabiča, ker je padle ponovno sprejel v Cerkev. S tem dejanjem naj bi po Novacijanovem prepričanju onečastil čisto Cerkev.²⁵ Bil je tudi prepričan, da nihče razen Boga nima oblasti odpustiti padlim tega greha.

2.5. ESHATOLOŠKA HEREZIJA: "VSTAJENJA MESA NE BO" (32,34)

V tem poglavju se Avguštin zoperstavi vsem tistim, ki so zanikali vstajenje mesa. Bilo je več herezij, ki so med drugim zanikale tudi vstajenje mesa. Že v prej omenjenem delu *De haeresibus* Avguštin omenja naslednje: karpokratovci,²⁶ valentinijanci,²⁷ Marko Mag,²⁸

kajnovci,²⁹ arhonti,³⁰ kerdoniti,³¹ severijanci,³² manihejci,³³ hieraci,³⁴ selevkijanci ali her-
mijanci.³⁵ Večina teh herezij je temeljila na
dualizmu, ki je preziral človekovo telesnost
in jo imel za izvor vsega slabega. Avguštinov
odgovor je osnovan na Svetem pismu, iz
katerega sklepa na popolno predrugačenje
človeka ob vstajenju.

3. SKLEP (33,35)

V zadnjem poglavju Avguštin kot nasprotje
pogosto zapletenim krivim veram
poudari vrednoto preproste vere, ki je odprta
za rast in razvoj; to pa omogoča očiščeno srce,
za katero si je treba nenehno prizadevati. Tako
je v tej tekmi vsakomur omogočeno, da dospe
do venca zmage.

1. "Librorum quos episcopus elaboravi primi duo sunt ad simplicia-
num ecclesiae mediolanensis antistitem, qui beatissimo successit
ambrosio, de diuersis quaestionibus, ..." (retr. 2,1).
2. retr. 2,3.
3. Prim. Sant'Agostino, *Il combattimento cristiano. Piccolo
manuale di catechesi permanente* (uvod, prevod in opombe L.
Manca), Rim 1986, 14-16.
4. Prim. retr. 2,3.
5. Prim. agon. 1,1.
6. Prim. agon. 2,2 - 3,3.
7. Avguštin je proti koncu svojega življenja (l. 428/429) napisal
še eno delo, kjer je popisal herezije. To delo ima naslov *De
haeresibus*. V njem poimensko obravnava 88 herezij. Napisano
je bilo na željo diakona Kvodvultdeusa, ki je hotel imeti
hereziološki priročnik za svoje pastoralno delovanje. Delo ni
dokončano, ker je Avgušтина prehitela smrt.
8. J. Daniélou – H. I. Marrou, *Zgodovina Cerkve I*, Ljubljana 1988, 253.
9. "(Πιστεύομεν...) Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα
οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ" (DS 125).
10. J. Daniélou – H. I. Marrou, n.d., 260.
11. Prim. J. Daniélou – H. I. Marrou, n.d., 154 in 220.
12. Po prvem vesoljnem cerkvenem zbori v Niceji je prišlo
do problema v razumevanju jezika med grško in latinsko

govorečimi kristjani. To je bilo zlasti pomembno za ključne
pojme, kot so ena οὐσία in tri hipostaze ter ena substantia in
tri personae.

13. Prim. J. Daniélou – H. I. Marrou, n.d., 348-350.
14. Prim. *Dizionario delle eresie* na spletni strani: <http://www.eresie.it/id20htm> (dne 5. 6. 2004).
15. Prim. agon. 4,4.
16. V ozadju je trojna delitev človeka, o kateri je govoril apostol
Pavel pod vplivom grške filozofije: "Sam Bog miru naj vas
posveti, da boste popolni. In vse, kar je vašega, duh (πνεῦμα), duša
(ψυχή) in telo (σῶμα), naj bo ohranjeno neoporečno, dokler ne
pride naš Gospod Jezus Kristus." (1 Tes 5,23.)
17. Prim. J. Daniélou – H. I. Marrou, n.d., 328-330.
18. Prim. A. Grillmeier, *Christ in Christian Tradition I, From the
Apostolic Age to Chalcedon (451)*, Atlanta 1975, 238-245.
19. Prim. L. Padovese, *Uvod v patristično teologijo*, Ljubljana 1994,
65-66.
20. haer. 23: "Hunc Apellem dicunt quidam etiam de Christo tam
falsa sensisse ut diceret eum non quidem carnem deposuisse de
caelo, sed ex elementis mundi accepisse, quam mundo reddidit,
cum sine carne resurgens ascendit in caelum." O Apelu vemo,
da je bil gnostik, Markionov učenec, ki je skušal najti spravo
med Markionovimi in katoliškimi pogledi glede Jezusovega
učlovečenja. Njegova rešitev je bila, da naj bi bilo Kristusovo
telo nekaj posebnega, vsebovalo naj bi posebne božanske
sestavine.
21. Avguštin spregovori o tej hereziji tudi v svojem delu *De
haeresibus* 26. Montan sam, ki se je okoli l. 155-160 oklical
za preroka Svetega Duha, je bil res doma iz Frigije. Njegove
pristaše so imenovali najprej katafrigi, ker se je to gibanje
začelo med Mizijo in Frigijo, od sv. Cirila Jeruzalemskega dalje
pa so jih imenovali tudi montanisti (catech. 16,8).
22. Prim. G. card. Pizzardo, *Enciclopedia Cattolica VII*, Firenze
1951, 1629-1630.
23. Prim. haer. 81.
24. Prim. J. Daniélou – H. I. Marrou, n.d., 206-207.
25. Trdil je, da člani Cerkve so in morajo biti čisti (καθαροί).
26. Prim. haer. 7.
27. Prim. haer. 11.
28. Prim. haer. 14.
29. Prim. haer. 18.
30. Prim. haer. 20.
31. Prim. haer. 21.
32. Prim. haer. 24.
33. Prim. haer. 46,15.
34. Prim. haer. 47.
35. Prim. haer. 59.